

Література

1. Алешина Ю. Е. Удовлетворенность браком и межличностное восприятие супружеских парах с различным стажем совместной жизни. Вестник МГУ. Сер. 14. Психология. 1987. № 2. С. 10-16.
2. Балова Д. Ю. Психологические особенности представителей студентов о брачном партнере : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. псих. наук : спец. 19.00.01 "Общая психология, психология личности, история психологии". Черкесск, 2009. 24 с.
3. Добрович А. В. Проблема бессознательного и ее связи с вопросами психосоматических отношений и клинической патологии. Новочеркасск : Агентство Сагуна, 1994. С. 174–186.
4. Лисовский В. Т. Молодежь: любовь, брак, семья (Социологическое исследование). Санкт-Петербург : Наука, 2003. 368 с.
5. Реан А. А., Кудашев А. Р., Баранов А. А. Психология адаптации личности. Санкт-Петербург, 2008. 324 с.
6. Федотова Н. Ф. Некоторые вопросы межличностного познания в семье. *Психология межличностного познания*. Москва : Педагогика, 1981. С. 177–195.
7. Флоренская Т. А. Диалог в практической психологии. Москва : Ин-т психологии АН СССР, 1991. 244 с.
8. Чхайдзе А. О. Авторська анкета "Мотиви створення шлюбу" для діагностики мотивації створення шлюбу. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка*, 2015. Вип. 128. С. 274-278.
9. Юнг К. Брак как психологическое отношение. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Yung/brak.php

ПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТАЦІЇ У СТРУКТУРІ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Пирог Ганна Володимирівна,
канд. філософ. наук, доцент
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир

Рух сучасної української держави у бік побудови демократичного суспільства призводить до розуміння того, що політика повинна здійснюватися для людей і через людей. Головним суб'єктом демократичного суспільства виступає особистість. Групи, рухи, партії та інші організації складаються з реальних людей і тільки через їх взаємодію визначаються зміст і спрямованість політичного процесу, всього політичного життя суспільства.

Сукупність внутрішніх психологічних утворень, що забезпечують відображення політичної дійсності і спонукання політичної поведінки, відбивається в політико-психологічній категорії «*політична свідомість*». Політична свідомість має активний характер, тому що забезпечує не просто пасивне, дзеркальне відображення, а призводить це відображення у відповідність з потребами та інтересами суб'єкта.

Емпіричні дослідження показують виражену суперечливість суспільної, зокрема громадянської та політичної, свідомості сучасних українців [1; 2; 5]. У неї співіснують протилежні і взаємовиключні орієнтації: індивідуалізм і колективізм, бажання змін і страх перед ними, потреба в свободі та звичка до покори, жага економічної вольниці і вимоги соціального врегулювання. Під час соціально-політичної кризи актуалізується ірраціональний компонент свідомості та бажання людей звільнитися від психічної напруги. Джерелом протиріч і посилення ірраціональності бачення влади нерідко стає і сама людина, що витіснила у несвідоме конфліктні або травмуючі переживання й уявлення.

Політична свідомість, згідно з когнітивним підходом, є суб'єктивною картиною політики як системи ідей і установок. У такій системі важлива роль належить установкам, які опосередковують зовнішні стимули, що йдуть від ситуації, і внутрішні стимули, які визначаються потребами особистості. У повсякденному житті при оцінці діяльності влади установки створюють схильність до того, що одні аспекти цієї діяльності помічені, а інші – проігноровані. Тому оцінка особистісних якостей політика нерідко відділяється від суджень про його дії або погляди.

Політична свідомість пов'язана з мотивацією її суб'єкта. Аналіз мотивації політичної діяльності проводився, переважно, в рамках психоаналітичного, гуманістичного та діяльнісного напрямків в політичній психології. Психологічні дослідження показали, що політична мотивація рідко буває пов'язана тільки зі сферою політики, вона має надзвичайно глибоку природу і обумовлюється різноманітними факторами, у ній задіяні потяги, потреби й інтереси, які сформовані поза самої політики.

Сучасні дослідження політичних потреб сучасної української молоді показують, що для них, незалежно від роду занять і статевої приналежності, найбільш актуальними є матеріальні потреби і потреба в безпеці. Більш низькі значення мають потреби у визнанні та самореалізації, найменш актуальними є соціальні потреби [4]. Вірогідно, що це пов'язано з такими об'єктивними факторами, як падіння рівня життя і зовнішня військова агресія. Незадоволені життєві потреби викликають високий рівень психологічної напруги і можуть привести до неконструктивних форм політичної поведінки (пасивних або агресивно-деструктивних).

Політична мотивація, що підкріплюється соціальною роллю та соціальною ідентифікацією людини, знаходить своє усвідомлене вираження в прийнятій нею системі соціально-політичних цінностей. Ціннісні складові політичної свідомості лежать в основі бажаних людиною цілей політичної діяльності. Система цінностей особистості створюється в ході соціалізації і визначається історією, культурою, національними особливостями спільності, політичною ситуацією тощо.

На перетині когнітивних, ціннісних, мотиваційних і афективних складових політичної свідомості утворюється *політична орієнтація*, яка характеризує особистість як суб'єкта соціально-політичної системи. Джерела орієнтації мають двоїтий характер: їх породжує взаємодія власних мотивів і емпіричних знань людини і засвоєних нею ідейно-політичних концепцій [3]. Процес вибору політичної орієнтації, який здійснює людина, є багатофакторним, його чинники залежать від конкретної ситуації. Він обумовлюється потребами та інтересами людей, з одного боку, і цінностями, ідеями, засвоєваними людьми в процесі соціалізації, з іншого.

З психологічної точки зору, політична орієнтація – це складний феномен, до якого входять ті психічні утворення, які дозволяють особистості орієнтуватися у світі політики, визначати свої політичні позиції та вподобання, здійснювати свій політичний вибір і політичну поведінку [6].

Визначеність і послідовність політичних орієнтацій залежать від того, наскільки люди усвідомлюють свої потреби та цінності, їх відповідність політичній ситуації. Чим нижче рівень контролю вибору свідомістю, мисленням людини, тим більше він випадковий, нестійкий, непослідовний, диктується минулими емоціями й ірраціональними реакціями [3].

Усвідомлювані та неусвідомлювані, раціональні та емоційні компоненти політичних орієнтацій завжди знаходяться в складних взаєминах. Дія неусвідомлюваних психічних факторів найбільш чітко проявляється в емоційній сфері, в симпатіях і антипатіях, в афективних проявах політичної свідомості. Під час соціально-політичних криз політичні орієнтації характеризуються внутрішньою неузгодженістю своїх когнітивних, ціннісних, мотиваційних, емоційних компонентів та розходженням з політичною поведінкою – люди симпатизують одному політику, довіряють іншому, а голосують за третього.

Таким чином, сфера політики та влади відображається у політичній свідомості людини.

Індивідуально неповторне поєднання когнітивних, ціннісних, мотиваційних і афективних складових на рівні суб'єкта соціально-політичної системи утворює політичну орієнтацію, яка визначає політичний вибір і політичну поведінку особистості.

Література

1. Васютинський В. О. Психологічна правда про індивідуалізм і колективізм : монографія / В. О. Васютинський. – К. : Міленіум, 2016. – 138 с.
2. Горностай П. П. Громадянська ідентичність українців та її еволюція / П. П. Горностай // Проблеми політичної психології. – 2016. – Вип. 2 (16). – К.: Міленіум. – С. 98-111.
3. Дилигенский Г.Г. Социально-политическая психология. – М.: Наука, 1996. – 510 с.
4. Пирог А. Психологическая структура потребностей политического поведения студентов и работающей молодежи / А. Пирог // Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень. – К.: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2017. – С. 109-112.
5. Пирог А. В. Психологические особенности политического участия молодежи / А.В. Пирог // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України. – 2007. – №8-9. – С. 132-135.
6. Пирог Г. Політичні орієнтації: системно-психологічний підхід / Г. Пирог // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. – 2018. – Випуск 18. – С. 346-351.

ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ УЧНІВ ІЗ ВІДМІННИМ СОЦІОМЕТРИЧНИМ СТАТУСОМ

Попович Діана Павлівна
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир.
Науковий керівник – канд. психол. наук,
доц. О. В. Мазяр

Міжособистісні стосунки є одним з основних факторів соціального розвитку підлітка. Вони відіграють одну з основних ролей у становленні його самооцінки і формуванні Я-концепції. У системі міжособистісних відносин підліток реалізує себе та одночасно стає об'єктом суспільних відносин. Соціалізація у групі однолітків є вирішальним фактором при передачі моделей поведінки, способу життя, норм, принципів суспільства. Тому місце, яке займає дитина в групі у підлітковому віці, може стати прототипом її соціальних відносин з іншими суспільними групами у подальшому житті [1, 16].

Проблема міжособистісних стосунків є одним з актуальних напрямків психологічних досліджень, в межах якого працювали А.А. Реан, І.В. Дубровіна, В.С. Мухіна, Я.Л. Коломінський, Дж. Морено [2, 51].

Звернення до проблеми взаємозв'язку самооцінки і соціометричного статусу у підлітків обумовлено тим, що самооцінка включена в безліч зв'язків з усіма психічними утвореннями особистості і виступає в якості важливої детермінанти всіх форм і видів її діяльності та спілкування [4]. Будучи на цьому етапі розвитку центральною ланкою саморегуляції, вона визначає напрямок активності людини, її ставлення до світу, до людей, до самої себе. Самооцінка формується в міжособистісному спілкуванні, що пов'язано з формуванням ідентичності. Серед трьох основних джерел соціальної взаємодії – батьки, вчителі, однолітки – батьківська підтримка і ставлення однолітків найбільш повно впливають на самооцінку підлітка [3].